

9-13 Ağustos 2021 tarihli Oylat Tasavvuf Toplantısı Notları

Arş. Gör.

Mevlüt Sami ERGÜL

Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

orcid.org/0000-0001-9706-151X

mevlut.ergul@hbv.edu.tr

Akademisyenlerin bir araya gelip içerisinde buldukları alanın sorunlarına ve çözümlerine dair toplantılar yapması ve tecrübe paylaşımı ilmî gelişim açısından önem arz etmektedir. Bizler de tasavvuf akademisyenleri olarak akademinin ve alanımızın güncel problemlerini masaya yatırmak ve çözüme ulaştırmak için Bursa’da toplandık. Prof. Dr. Ethem Cebecioğlu hocamızın başkanlığında gerçekleştirilen etkinliğe Sivas Cumhuriyet Üniversitesi’nden Prof. Dr. Kadir Özköse, Akdeniz Üniversitesi’nden Prof. Dr. Ahmet Ögke, Ankara Üniversitesi’nden Prof. Dr. Mustafa Aşkar, Prof. Dr. Ahmet Cahit Haksever, Prof. Dr. Muhammed Mustafa Çakmaklıoğlu, Prof. Dr. Vahit Göktaş, Doç. Dr. Öncel Demirdaş, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Yıldız, Arş. Gör. Harun Alkan, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi’nden Doç. Dr. Mahmud Esad Erkaya, Arş. Gör. Mevlüt Sami Ergül katıldı.

Toplantılar 9-13 Ağustos 2021 tarihlerinde Bursa’nın İnegöl İlçesinde bulunan Oylat Kaplıcaları’nda yapıldı. Bu süreç içerisinde civarda bulunan Geyikli Baba (Babasultan), Dr. Emin Acar, Eşrefoğlu Rumî, Davûd-i Kayseri gibi manevî büyüklerin türbelerine ziyaretler gerçekleştirildi. Toplantılar dâhilinde Prof. Dr. Kadir Özköse, Prof. Dr. Ahmet Ögke, Doç. Dr. Mahmud Esad Erkaya kendi belirledikleri konu başlıkları altında sunumlar gerçekleştirdiler. Bu sunumların özetlerine aşağıda yer verilmiştir.

Tasavvuf Disiplininin Özgün Yapısı

Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE¹

Her İslâmî disiplinin yeri vazgeçilemez bir kıymete sahiptir ama tasavvuf disiplininin köprü olma gibi bir özgünlüğü bulunmaktadır. Tasavvuf anabilim dalında çalışanların salt bilimsel çalışmalar ortaya koymak değil tasavvuf disiplini ile aynileşmesi gerekmektedir. Söylem, mensubiyet ve kimlik olarak alanın seyrini içselleştirmesi gerekmektedir. Âriflerin dünyasına sirayet etmek gerekiyor. Zengin bir bilim dalı olmaya başladı. Öncelikle temel tespitim, bu disipline layık bir kimlik sergilemektir. Bir tasavvuf akademisyeni zühdü, verayı ve takva yolculuğunu anlatırken seküler bir mantaliteye bürünemez, madde dünyasındaki çıkar ilişkilerine kendini kurban edemez. Fakülte içerisindeki birtakım etiket kavgalarına veya kendi aralarındaki talihsiz tartışmalara ve anlaşmazlıklara koyulamaz.

Özgün çalışmaları ortaya koymayı şiar edinen tasavvuf akademisyenin tek düze değil çok yönlü çalışmalar gerçekleştirmesi gerekmektedir. Entelektüel üslupla halk dilini yerli yerince kullanması esastır. Tasavvuf araştırmacısının ileri düzeyde Kur'ân kültürüne sahip olması, kelâmî konulara aşına, itikadî meselelerde yetkin, hadis literatürüne hakim, fikhî donanıma sahip, felsefî birikime sahip, psikoloji ve sosyolojinin verilerinden yeterince faydalanan bir isim olmalıdır. Disiplinler arası işbirliği çalışmaları ile akademik tezlerimizle makalelerimizin derinlikli olması gerekmektedir.

Akademik çalışmaların titizlikle yürütülmesi gerektiği kadar, akademik hayatta idari işlerin, yönerge, yönetmelik ve kanunları yerli yerince öğrenmek de gerekmektedir. Akademik çalışmalara gölge düşürmemek kaydıyla idari çalışmalarda alınacak görevlerle kurumumuza katkı sağlamamız başarılı çalışma hayatımızın bir parçasıdır. Akademik çalışmalarda münazara, istişare, tetkik, tenkit, eleştiri ve sorgulama yöntemiyle ortaya konulan eserlerin alandan veya dışarıdan bir başkaları tarafından da okutulmasına özen göstermeliyiz. Odasına kapanmış dünyadan habersiz bir akademisyenin topluma vereceği bir katkı yoktur. Kabuğumuzu kırmamız, toplumda katalizör görevini görmemiz, sosyal ve aktif bir kimlik olmamız gerekmektedir.

¹ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Tasavvuf anabilim dalı öğretim elemanları olarak fakültelerimizde ve üniversitelerimizde öncü rol oynamamız, akademik çalışmalarda katma değer sağlamamız, bilimsel projelerde rol alamamız gerekmektedir. BAP projelerinde, TÜBİTAK araştırmalarında, ERASMUS ve MEVLANA projelerinde yer almalıyız. Bireysel çalışmalar yanında ekip çalışmalarıyla ortak bilimsel çalışmalara koyulmalıyız.

Ortak çalışmalarla farklı deneyimleri bir araya getirip daha yetkin çalışmalar ortaya koymalıyız. Akademik hayata atılan arkadaşlarımızın kendine özel alan kütüphanesinin oldukça zengin ve donanımlı olması gerekmektedir. Yazma eserler, belgeler, devlet arşivleri, bilimsel çalışmalar, temel kaynaklar inceleme ve değerlendirmelerimizden geçmeli. Tasavvuf anabilim dalında tasavvuf tarihi, tasavvuf edebiyatı, tasavvuf literatürü, tasavvufî tecrübe, tasavvuf felsefesi, tarikatlar, dergâhlar, tasavvuf ıstılahları konularını bir bütün olarak değerlendirip alanı kuşatıcı çalışmalara koyulmalıyız.

Prof. Dr. Ahmet ÖGKE²

Genel olarak akademik câmiada görülen umûmî bir hastalık var: Akademisyen hocaların çoğu, sadece “akademik tatmin” peşinde. Yani “Benim hitap ettiğim kesim sadece bu Fakülte öğrencileridir ve akademik çevredir; ben bunun dışında hiçbir şeyle sorumlu değilim, ben vatandaşa vaaz edemem, halka yönelik sohbet edemem; başkalarına konferans vermekle, periyodik dersler okumakla yükümlü değilim. Dolayısıyla sadece Fakülte derslerimi veririm ve makalemi, kitabımı yazarım; onun dışında da bir şey yapmam” diyen bir zihniyet var, akademik câmiada.

Çeşitli kurum ve kuruluşlardan ve STK’lardan konuşmacı talep ediliyor akademisyenlerden; ama hocalar hiç orali olmuyorlar. Çoğu da korkuyor ve çekiniyor; orada kendi sakat görüşünü müslüman halka anlatınca çeşitli tepkiler almaktan. Müsteşriklerin, modernistlerin, postmodernistlerin ve tarihselcilerin fikirlerinin savunuculuğuna soyunan bazı akademisyenlerin sapkın görüşlerine müslüman halk karşı çıkıyor, tabii olarak. Açıkta Mu’tezile’yi savunan ve Müslüman halk ile arasında sağlıklı bir “din dili” inşa edemeyen akademisyenler tepki çekiyorlar doğal olarak.

² Akdeniz Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dekanı

Bunlara bakıyorsunuz, varsa yoksa “ben makale yazarım, kitap yazarım, akademik çalışma yaparım sadece” diyorlar. Esasında öğrenciyi de pek önemsemiyor bu tipler. Biraz Yüksek Lisans ve Doktora’ya önem veriyor kendi çapında. Bunlar, kendi kapalı dünyalarında akademik tatmin peşinde koşmak, ek ders ücreti peşinde mücadele vermek, para biriktirip iyi bir araba ve ev almakla maddî tatmini hedefliyorlar. En büyük ideal bu. İlimle gelen benlik duygusu, bu sonucu doğurmuş olabilir.

Akademisyenler arasındaki fikir ayrılıklarını, farklı görüşleri, en uç ve abuk sabuk görüşleri bile müspet değerlendirmek lâzım belki. Çünkü bu tür görüşleri savunanlar, gidip sınıflarda öğrencilere anlatıyorlar bunları; ondan sonra da öğrenci diğer hocalara işin doğrusunu soruyor, gerçeği öğrenmek için. Ne oluyor? Bu sefer diğer hocalar da o tür saçmalıklara cevap verecek donanımına sahip olma ihtiyacı hissediyorlar. Yani bir bakıma vücuttaki aşı görevi görüyor bu hocalar. Dolayısıyla diğer hocaları diri ve zinde tutuyorlar; onlar, diğerlerinin “ifadesi ve hızı” oluyorlar bir bakıma. Onlara o gibileri lâzım yani.

Tasavvuf akademisyenlerinin derslerde ve çeşitli konferanslar ve ders okumaları ile saha indiklerinde karşılaştıkları en büyük alana özel sorun ise, tasavvufi kavramların içlerinin boşaltılmış, saptırılmış ve tüketilmiş olması. Özellikle fetö tarafından bunun yapılmış olması. En büyük açmaz bu. Tasavvufla ilgili hangi konuyu anlatırsanız anlatın, hangi kelime veya kavramı kullanırsanız kullanın, muhatabın zihninde hemen olumsuz anlamlar çağırıyor. Bütün kavramlar iğdiş edilmiş, iğfal edilmiş yani. Tasavvufun 1400 yıllık en temel kavramlarından hizmet desen, himmet desen, tarikat desen, takva desen, zikir desen, şefaath desen, rüya desen... ne dersin de, mutlaka farklı ve yanlış anlaşılıyor. Mutlaka enine boyuna açıklamamız gerekiyor kavramı. Eskisi gibi kullanıp geçemiyorsunuz; çünkü tasavvuf literatüründe anlaşıldığı gibi anlaşılıyor şimdi. Tasavvuf ilmi açısından son 5 yıldır en önemli açmaz bu. Hem Fakülte'deki derslerde, hem de halka yönelik etkinliklerde buna özellikle dikkat etmek lâzım.

Bir başka konu: Tasavvuf akademisyenlerine idareciliğin getirdiği bazı avantajlar var, bazı da dezavantajlar var. İdarecilik, tasavvufî faaliyetlerdeki verimlilik açısından bazı kapıları açıyor; bazı imkânları da kapatıyor. Nasıl açıyor? Meselâ, hem resmî kurumlar, hem STK'lar, hem de halk nezdinde sizi akredite, güvenilir bir otorite olarak refere ediyor. Özellikle son 5 yılda yönetim kademelerinde bulunan bir tasavvuf akademisyeni,

akredite biri olarak kabul görüyor. Bir de bunun tersi durum var tabî. Bazı kesimler de yönetici konumundaki tasavvuf akademisyenlerini, resmî devlet düzeninin bir savunucusu olarak görüyor. Dolayısıyla böyle birinin yaptığı tasavvufî etkinlikleri, devletin denetimi ve gözetimi altında yürütülen resmî toplantılar olarak kabul ediyor. Yani aynı tasavvufî faaliyeti bazı kesimler muteber, güvenilir, devletin de en azından onay verdiği etkinlikler olarak görüyor; ama bazı kesimler de idareci konumundaki tasavvuf akademisyenlerini resmî söylemin temsilcisi olarak görüyor ve onun içinde bulunduğu faaliyetleri “sivil bir faaliyet” olarak görmüyor. Dolayısıyla orada her şey konuşulamaz, her şey dile getirilemez, fikirler sansür edilir, resmî söylemin müsaade ettiği kadar orada faaliyet yürütülebilirsiniz, diyor. Yine de her şeye rağmen son tahlilde bakıldığında, idareciliğin bir tasavvuf akademisyenine getirisi götürüsünden daha fazla, özellikle son 5 yıl zaman dili göz önünde bulundurulduğunda.

Bir de idareciliğin yüzü her zaman soğuk oluyor tabî. Ne yaparsanız farklı algılanabiliyor. Herkesi memnun etmeniz de mümkün değil. O zaman illâ ki eleştirileceğiniz bir şeyler bulunup tedavüle / dolaşıma sokulabiliyor. Çeşitli algı operasyonları aleyhinizde dönmeye başlıyor. Ne yaparsanız yapın, yaranamıyorsunuz. Yani zaman içerisinde idarecilik sürekli yıpratıyor. Yönetici konumundaki tasavvuf akademisyeni, bu gibi durumlara göğüs germeye kendini hazırlamalı. Bu yıpranmaya râzı olmalı. Çünkü idarecilik sürekli sizden yiyor, yiyor, tüketiyor; ama siz mum gibi etrafınıza ışık vermeye devam etmek zorundasınız. Allah rızası doğrultusunda yapılacak iyi işlerin, güzel faaliyetlerin hatırına..

Tasavvuf akademisyenlerini ilgilendiren bir başka husus da: Alan körlüğüne düşmemek için, hem disiplinler arası akademik faaliyetlerde bulunmamız lâzım, hem de kendi alanımızla ilgili tasavvuf akademisyenleriyle ortaklaşa çalışmalar yürütmemiz gerek. Halka dönük sürdürülen faaliyetlerin de bu alan körlüğünden kurtulma yönünde çok faydalı olduğunu gözlemliyorum. Bu etkinlikler sırasında öyle sorular geliyor ki, “ben bunu daha önce hiç düşünmemiştim” diyorsunuz ve araştırmaya girişiyorsunuz. Öyle fikirlerle karşılaşıyorsunuz ki, “demek ki böyle de düşünebiliyormuş” diyorsunuz. Halkın gündeminde tasavvufla ilgili neler olduğunu bizzat ölçebiliyorsunuz. Ufuk açıcı pek çok kazanımlar elde edilebiliyor. Onun için muhakkak sahada olmak lâzım. Kendi kabuğumuza çekilip körelmemek lâzım, ve’s-selâm...

Çağdaş Dönemde Tasavvuf Karşısı Bazı Kitaplar

Doç. Dr. Mahmud Esad ERKAYA³

Tasavvuf, geçmişten günümüze toplumun çeşitli kesimleri nezdinde büyük bir etkiye sahip olmuştur. Bundan dolayıdır ki tasavvufun lehinde olduğu gibi aleyhinde de pek çok müstakil yayın neşredilmiştir. Gerek sûfilere kendi içlerinde birbirlerine karşı yaptıkları tenkitler gerekse diğer disiplinlerce sûfilere yöneltilen eleştiriler önemli bir literatür oluşturmuştur. Günümüzde de tasavvufu eleştiren on beşi aşkın kitap halen kitapçılardan kolaylıkla temin edilebilmekte ve tasavvufa ilgi duyan yahut ona karşı bir pozisyonda duran çeşitli toplum kesimleri tarafından merakla okunmaktadır.

Söz konusu kitapların yazarları incelendiğinde bunların arasında İlahiyatçı akademisyenlerden, selefi akımlara yakın isimlere, bir tarikat intisap edip sonrasında tasavvufu tenkide yönelen kimselerden gazetecilere kadar her kesimden insanın bir şekilde tasavvuf ve mutasavvıfları eleştirdiği fark edilmektedir. Bu eleştirilerin büyük çoğunluğunun vahdet-i vücûd konusuyla ilişkili, daha çok tasavvuf felsefesi olarak da adlandırılan teorik mevzular üzerine olduğu görülmektedir. Bunun en önemli sebebi derinlemesine araştırma ve inceleme imkânı olmadan -sûfilere göre yaşamadan- meselelerin anlaşılmasının güçlüğüdür. Çoğunlukla ikincil kaynaklardan yapılan okumalar neticesinde tasavvufa cephe alan yazarların kitaplarında bu durum açık bir şekilde görülmektedir. Esasında yalnızca vahdet-i vücûd konusu değil, genel olarak tasavvufa ait kavramların alan dışı araştırmacılar -Ethem Cebecioğlu Hocamızın ifadesiyle laymanler tarafından yeterince tanınmaması tasavvufa yöneltilen eleştirilerin önemli bir nedeni olmuştur. Tasavvuf kavramlarının ıstılâhî anlamlarından uzaklaştırılması, bunların İslâm'a aykırı düşünceler gibi yorumlanmasına sebebiyet vermiştir. Bunun yanında mecazi anlama sahip olan ifadeler, ilk anlamları ile yorumlanarak küfre varan ithamlar için malzeme olarak kullanılabilmiştir. Bu bağlamda tasavvufa yöneltilen bazı tenkitlerin sebebi yazarların bilimsel donanımlarının yetersiz olmasıdır. Zira söz konusu yazarların alanı yeterince tanımadığı, tasavvuf terminolojisine ve literatürüne hâkim olmadığı bizzat yazarların hayat hikâyeleri ve kitaplarda

³ Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

kullandıkları kaynaklar incelendiğinde kolayca anlaşılmaktadır. Tenkit ettikleri pek çok meselenin sûfilerin kendileri tarafından zaten eleştirilen hususlar olduğunu görmemiş olmaları da alandan ne kadar uzak olduklarını göstermektedir. Ne var ki yazarların pek çoğunun yalnızca tasavvuf değil ilahiyat tahsili dahi bulunmamaktadır. Bu durum sağlıklı tenkitler yapmalarının önündeki en büyük engeldir. Bunun yanında önyargı ve tahrif problemi de eleştirilerin seyrini olumsuz yönde etkilemektedir.

Diğer taraftan tasavvufa karşı çıkanların bazılarının “Kur’an Bize Yeter” düşüncesinde olan kimseler olduğu, tasavvufa olduğu kadar hadis ve genel olarak İslâm ümmetinin geleneğine uzak durdukları da görülmektedir. Yazarlar arasında dinin doğru anlaşılıp yorumlanmasına dair kaygısı bulunmadığı izlenimi uyandıran kimselerin dahi tasavvufu tenkit etmeleri ayrıca düşündürücüdür. Bunda tasavvufu eleştirerek toplumun belirli bir kesiminin dikkatlerini üzerine çekme düşüncesinin etkili olabileceği unutulmamalıdır.

Kitaplardaki tenkit üslûbu incelendiğinde yazarların umumiyetle sûfîleri tekfir etme eğiliminde olduğu hemen fark edilmektedir. Karşı tarafın düşüncesini ve argümanlarını yeterince araştırmadan inkâr ettikleri ve içtihadî meselelerde bile peşinen onları şirk ve küfür ile itham ettikleri görülmektedir. Bu durum mezhep taassubu ve önyargının sağlıklı tenkitler yapmalarını engellediği anlamına gelmektedir. Bu yaklaşımları, karşı tarafın kendilerine hak verebileceği meselelerde dahi itibara alınmalarını gibi bir duruma sebebiyet vermektedir.

Öte yandan günümüzdeki yazarları tasavvufu tenkit etmeye iten sebeplerden belki de en önemlisi liyâkatsiz, sahte ve cahil şeyhlerin tasavvufu istismar etmeleridir. Taciz ve cinsel suçlarla da zaman zaman gündeme gelen bu kimseler ile ilimden yoksun cahil şeyhlerin toplum içerisinde revaç bulması da toplum nezdinde tasavvuf ve tarikatların genellemeci bir yaklaşımla tenkit edilmesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla günümüzde tasavvuf ilminin problemlerinin başında tasavvufu temsil sorunu geldiğini söylemek doğru olacaktır.

Tenkite dair yapılan yayınların niteliği göz önünde bulundurulduğunda ise özellikle ilahiyat mensubu akademisyenlere ait kitaplardaki tenkitlerin daha özenli bir şekilde yapıldığı, diğerlerinin ise kaynaksız, dipnotsuz ve çoğunlukla kulaktan duyma diyebileceğimiz mesnetsiz iddialarla dolu olduğu da gözden kaçmamaktadır. Bunlardan nitelikli tenkit

eserlerinin gerek tasavvuf araştırmacıları gerekse kendisini tasavvuf ehli gören şeyh ve müridler tarafından mutlaka okunması, böylece problemleri tespit edilip çözümler bulma yolunda ilerleme kaydedilmesi önem arz etmektedir. řu husus unutulmamalıdır ki sūfi, şeyh veya veli olarak adlandırılan hiç kimse her ne kadar güzel ahlākı ve örnek vasıfları bulursa da hatasız ve günahsız değildir. Her tasavvuf büyüğünün ve tasavvufi düşüncenin eleştirilebilecek bir yönü mutlaka olacaktır. Önemli olan önyargılardan arınmış bir şekilde, töhmet ve iftiraldan uzak bir tenkit yoluna gidilmesidir. İşte bu gerçekleştirildiğinde tasavvuf ehlinin de mutedil ve makul sınırlara dönmesi mümkün olacaktır. Aksi takdirde tarafların birbirlerini anlayıp kendilerine çeki düzen vermesi söz konusu olmayacaktır.

Çalışma konusu olarak belirlenen kitaplardaki tenkitler, esas itibarıyla tasavvuf tarihi boyunca tekrar eden tartışmaların bir yansımasıdır. Bundan dolayıdır ki eserlerde eleştirilene konu olan hususlar aynı zamanda üzerlerinde ayrıntılı akademik çalışmalar yapılması gereken mevzulardır. Bu araştırmalar neticesinde muhtemeldir ki doğru bilinen pek çok hatalı bilginin tashihi yahut tasavvufa yöneltilen bazı iddiaların gerçekleri yansıtmadığı açığa çıkacaktır. Öte yandan bu eserlerin üzerinde durduğu “tek dünya dini olarak tasavvuf” gibi çağımızda ortaya çıkan bazı problemleri akademik tasavvuf araştırmaları için yeni çalışma sahaları açabilecektir. Bunun için tenkit literatürünün dikkatle incelenip üzerinde durulan mevzuların araştırma konusu yapılması tasavvuf tarihi çalışmalarının gelişimi için önem arz etmektedir. Ayrıca tasavvufu tenkit eden yazarlarla ilgili yapılacak disiplinler arası ve sosyolojik araştırmalar bu tenkitlerin ortaya çıkış sebepleri ile ilgili daha farklı neticelere varılmasını da sağlayacaktır.

